

УДК 502.131.1:338.48

Чаркіна Т.Ю.¹, Задоя В.О.², Батмангліч К.

¹ д-р. екон. наук, професор, УДУНТ, м. Дніпро

² канд. екон. наук, доцент, УДУНТ, м. Дніпро

³ д-р філософії, Варненський університет менеджменту, м.Варна, Болгарія

ПІДВИЩЕННЯ ПРИРОДООХОРОННОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОДНІПРОВ'Я ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК ЕКОТУРИЗМУ

Екологічний туризм (екотуризм) - це відповідальний вид подорожей до природних територій, який поєднує пізнання природи із заходами зі збереження довкілля та підтримкою добробуту місцевих громад.

У глобальному масштабі значення екотуризму постійно зростає: за оцінками Міжнародного союзу охорони природи, понад 50% світової туристичної індустрії залежить від природи [1]. Відповідно, екотуризм розглядається як важливий інструмент досягнення цілей сталого розвитку, сприяючи збереженню біорізноманіття та створенню альтернативних джерел доходів для населення.

На тлі загрозливого темпу втрати біорізноманіття світова спільнота ініціювала амбітну програму «30x30», яка передбачає взяття під охорону 30%

територій суші й океанів до 2030 року [2]. Ця ціль була закріплена у Куньмінсько-Монреальській глобальній рамковій угоді з біорізноманіття (COP15, 2022) та підтримана понад 100 країнами, включно з Україною.

Для України, яка наразі має лише близько 8% своєї території у природно-заповідному фонді, виконання цієї ініціативи вимагатиме істотного розширення мережі заповідних територій. Зокрема, регіон Подніпров'я (середнє Придніпров'я) - центральна частина країни вздовж Дніпра, становить значний інтерес як потенційний осередок розширення заповідних площ і розвитку екотуризму.

В Дніпропетровській області, яка є ядром Подніпров'я, історично не було жодного національного природного парку, а єдиний природний заповідник - Дніпровсько-Орільський - створено ще 1990 року. Наявні туристичні пропозиції регіону зосереджувалися переважно на оздоровчо-рекреаційному відпочинку та сільському туризмі, тоді як екотуризм як окремий напрям тільки починає набирати обертів.

Основні проблеми, що стримують розвиток екотуризму в Україні:

- екотуристам бракує облаштованих еколого-пізнавальних стежок, інформаційних центрів, місць для розміщення поблизу заповідних зон тощо;
- природні атракції регіону мало відомі широкому загалу; відсутні масштабні кампанії, що популяризують Подніпров'я як напрям екотуризму;
- існують прогалини у нормативному забезпеченні екотуризму, не визначено чітких стандартів і стимулів для його розвитку, бракує фінансування природоохоронних заходів з боку держави.

Попри ці проблеми, останніми роками спостерігаються позитивні зрушення. Зростає усвідомлення ролі екотуризму як складової сталого розвитку регіону. Формуються нові екотуристичні маршрути, зокрема по заплавах Дніпра та його приток, з'являються ініціативи створення еколого-освітніх центрів.

Регіон Подніпров'я охоплює низку цінних природних територій, які вже сьогодні є частиною природно-заповідного фонду (ПЗФ) України або пропонуються до заповідання. Саме ці об'єкти мають стати основою для

досягнення 30% охоронюваних площ у центральній частині країни. До них належать як існуючі заповідники та національні парки, так і регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи. Нижче подано дані про найважливіші природоохоронні території Подніпров'я та їх характеристики (табл. 1).

Як видно з таблиці, у самому серці Подніпров'я (Дніпропетровська область) функціонує один природний заповідник - Дніпровсько-Орільський, який охороняє унікальні заплавні ліси та озера в середній течії Дніпра.

Таблиця 1

Основні природоохоронні території регіону Подніпров'я

Територія	Статус	Площа, га	Рік створення	Розташування
Дніпровсько-Орільський заповідник	Природний заповідник (строгий)	3 759	1990	Дніпропетровська обл.
Великий Луг НПП	Національний природний парк	16 756	2006	Запорізька обл.
Нижньосузьський НПП	Національний природний парк	18 635	2010	Полтавська/Черкаська обл.
Пирятинський НПП	Національний природний парк	12 028	2009	Полтавська обл.
Придніпровський («Дніпрові пороги») РЛП	Регіональний ландшафтний парк	4 918	2008	Дніпропетровська обл.
Самарські плавні РЛП	Регіональний ландшафтний парк	2 801	2012	Дніпропетровська обл.
Дніпровські ліси РЛП	Регіональний ландшафтний парк	4 514	2019	Дніпропетровська обл.
Балка Кобильна РЛП	Регіональний ландшафтний парк	1 844	2010	Дніпропетровська обл.

Джерела: сформовано автором на основі [3]

Він був створений з метою збереження типових для Придніпров'я довгозаплавних екосистем та є важливою науковою лабораторією природи. Заповідник охороняє ділянки долини Дніпра і заплави річки Орелі, з багатими дубово-сосновими лісами, луками та болотами, які слугують місцем існування численних видів, у тому числі 9 видів рослин та понад 50 видів тварин, рідкісних для регіону. Територія заповідника включена до міжнародно важливих водно-болотних угідь (Рамсарська ділянка «Заплавні водойми Дніпра-Орелі») та

охороняється суворим режимом - відвідування можливе лише з науковою або екологопросвітницькою метою у супроводі працівників [4].

Екотуризм може стати рушійною силою позитивних змін. Поєднання природоохоронних ініціатив з розвитком сталого туризму створює win-win ситуацію: природа отримує захист і додаткові ресурси, а громади - сталі джерела прибутку і збережене довкілля для майбутніх поколінь.

Для цього слід реалізувати низку рекомендацій. По-перше, інтегрувати цілі «30×30» у стратегії регіонального розвитку, передбачивши підтримку екотуристичних проєктів (створення еколого-туристичних кластерів, тренінги для місцевого бізнесу, промоція зеленого туризму). По-друге, вдосконалити законодавчу базу - запровадити стимулюючі механізми для інвесторів в екотуризм. По-третє, зміцнити партнерство між природоохоронними установами, науковцями та громадами: залучати місцевих жителів до обслуговування туристів, проводити спільні екофестивалі, волонтерські акції з благоустрою територій.

Досягнення цієї мети слугуватиме не лише виконанню міжнародних зобов'язань України, але й залишить нащадкам невичерпне джерело життя, натхнення та сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. International Union for Conservation of Nature (IUCN). *Achieving 30×30: The Role of Nature Positive Tourism in Meeting Global Biodiversity Targets*. 2024. URL: <https://animondial.com/resources/news-events/achieving-30x30-the-role-of-nature-positive-tourism-in-meeting-global-biodiversity-targets/> (дата звернення: 10.10.2025).
2. New Scientist. 30 by 30: why humanity should protect 30 per cent of the ocean by 2030. 2 June 2021. URL: <https://www.newscientist.com/article/2279097-30-by-30-why-humanity-should-protect-30-per-cent-of-the-ocean-by-2030> (дата звернення: 10.10.2025).

3. Грачев А. Природно-заповідний фонд Дніпропетровської області в розрізі територіальних громад / Портал «Природа України». 2023. URL: <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-4.html> (дата звернення: 20.10.2025).

4. Дніпровсько-Орільський природний заповідник. URL: <https://touristl.com/listing/dniprovsko-orilskyi-nature-reserve/> (дата звернення: 11.10.2025).